

(Əvvəli ötən sayda)

Puşkinin abidəsinin qaralığını bizim meişet tanrılarımızın bəyazlığının əksi olduğuna görə sevirdim. Onların gözləri tamamilə ağ idi, Puşkinin abidəsinin gözləri isə tamamilə qara və olduqca böyük. Puşkinin abidəsi tamamilə qara idi, köpək rəngində. Hətta köpəkdən də qara, çünki köpəklərin ən qarasının da gözlərində sarı rəngli nə isə olur və ya boğazının altında ağ rəngli nə isə... Puşkinin abidəsi royalları kimi qara idi. Əgər sonralar mənə Puşkinin zənci olduğunu deməsəydilər belə, mən özüm Puşkinin zənci olduğunu anlayacaqdım.

Puşkinin abidəsi mənə qaralara qarşı bütün həyatım boyu özümə daşdığı sevgini yaratdı. Bu gün əgər təsadüfən tramvayın vaqonunda və ya başqa yerdə qara dərilili birisi ilə yanaşı olsam, bu sevginin faydasını görürəm. Mənim bayaz yoxluğum, qara varlığı ilə yan-yanadır. Hər bir zəncidə mən Puşkini sevirəm və Puşkini - mənim cahil körpəliyimin və bütün Rusiyanın Puşkininin qara abidəsini tanıyıram.

...Olduqca xoşuma gəlirdi ki, biz gədirik və ya gəlirik, o isə həmişə dayanır.

kəllərin qaralığında Moskva mavi səmanı bəxş edərsən. Zira, Puşkinin abidəsi "Həmin Afrikanın səması altında" aşkar şəkildə dayanır. Əla fikirdi - başımızı əyək, ayaqlarımızı qabağa uzadaq, başımızdan götürdüyümüz, əlimizdə yellənən şlyapa ilə təzim edək - dənizi Moskva, şairin ayaqları altına gətirək. Zira, Puşkin qumlu bulvarda yox, Qara dəniz ətrafında dayanıb. Azadlıq göstəricilərinin yanında... Puşkin və azadlıq.

Nəhəngi zəncirlər arasında yerləşdirmək kədərli fikirdi. Zira, Puşkin zəncirlərlə əhatə olunub ("mükafatlanıb"), pyedestallı daşlarla və zəncirlərlə əhatələnib - daşla zəncir birləşərək - daire yaradıb. Şairi heç zaman qucaqlamayan, qucaqlayıb buraxmayan Nikolayın əllərinin yaratdığı daire idi bu. Bu sözlərlə başlayan daire: "Sən artıq əvvəlki Puşkin deyilsən, sən mənim Puşkinimsən" və ancaq Dantesin gülləsi ilə zəncir çözüldü.

Mən bu zəncirlərdə Moskva ilə bağlı bütün keçmiş, indiki, gələcək uşaqlıq illərimdə heç nədən şübhələnmədən, heç nəyin fərqi varmıdan yellənirdim. Bu, çox möhkəm, demirdən düzələn, olduqca alçaqda "qurulmuş" yellənəcək idi. - "Ampir?" - Ampir - (Empire - I

Bu vaxta qədər heykəltəraş Opekuşinin adını çəkməməyimə səbəb onun şöhrət qazana bilməməsidir. Moskvada Puşkinin abidəsinin Opekuşinin olduğunu kim bilir? Amma Opekuşinin yaratdığı Puşkini heç kim, heç zaman unutmayıb. Bizim nankorluğumuz heykəltəraş üçün ən yaxşı mükafat idi.

Mən həm də ona görə xoşbəxtəm ki, gənclik illərimdə yazdığım şeirlərin birində onun qara övladını sözlə ifadə edə bildim:

*Orada ucsuz-bucaqsız çöllərdə
Göylər sultanının xidmətində
İbrahim çuqun nəvəsi
Üfqü alovlandırdı.*

Bir dəfə isə Puşkinin abidəsi bizə "qonaq gəldi". Mən bizim soyuq, bəyaz zalımızda oynayırdım. Oynayırdım deyərək - ya içərisində filodendron olan (sarmaşiq güllü - X.N.) çəlləyin səviyyəsində əylənərək royalları altında əylənmişdim, ya da səssizcə sandıqdan güzgüyə tərəf qaçırdım. Onu da deyim ki, alnım güzgünün altlığına güclə çatırdı.

Qapının zəngi çalındı və zala bir cə-

- Qulaq as, Musya, yadında saxla, - atam əlavə etdi - sən bu gün - dörd yaşında Puşkinin oğlunu gördün. Sonralar bunu öz nəvələrinə danışsın.

Nəvələrə elə həmin gün dedim. Özümünkülərə yox, tanıdığım yegane nəvə olan dayəmin nəvəsinə: qalay zavodunda işləyən və bir dəfə mənə öz əlləri ilə, gülmüşdən düzəltdiyi göyərçin gətirən Vanyaya. Vanya bazar günləri təmizlik üçün gəlir, dayənin mənəsinə yüksək hörmətdən dolayı, bubliklərlə çay içdiyi uşaq otağına buraxılırdı, mən isə onu və quşcuğazı sevdiyimə görə yanından ayrılmırdı, heç nə danışmırdı və ancaq udqunurdum.

- Vanya, Puşkin abidəsinin oğlu bizə qonaq gəlmişdi - Nə dediniz, xanım? - Puşkin abidəsinin oğlu bizə gəlmişdi, atam dedi ki, bunu sənə deyim. - Hə, görünür, atandan nə isə götürməli imiş, indi ki, gəlib... - Vanya qeyri-müəyyən cavab verdi. - Heç nə lazım deyildi, sadəcə bizim ağanı görməyə gəlmişdi - dayə söhbətə qarışdı - yəqin ki, özləri lazım imiş. Sən heç olmasa, Tverdəki Puşkini tanıyırsan? - Tanıyıram. - Deməli, onun oğludur. Artıq yaşlanıb, tağ ayrılan saqqalı tamam çallaşmış. Zat-aliləridir.

Lakin, tezliklə abidənin oğlunun qeydə alınmamış mülkü söküldü. Puşkin abidəsinin oğlu özü, Puşkin abidəsinə çevrildi. Puşkin abidəsi bizə qonaq gəlmişdi.

Böyüyüb yaşa dolduqca, düşüncələrim kamilləşirdi: Puşkinin oğlu mehız Puşkinin oğlu olması səbəbindən, artıq abidə idi. O, şöhrətinə və qanına görə iki qat abidə sayıla bilərdi. Canlı abidə. Beləliklə indi, bir ömür sürdükdən sonra mən sakitcə deyə bilərəm ki, bizim üç hovuzu olan evimizə, əsrin sonunda, şaxtılı gecənin sabahında Puşkinin abidəsi qonaq gəlmişdi.

Beləliklə, mənim Puşkinə, Don Juan qədər öz Komandorum var idi.

Beləliklə, mənim öz Komandorum var idi.

Bizim üç hovuzu olan evimizə isə, Qonçarovların, gələcək rəssam, Natalya Nikolayevnanın qardaşı nəvəsi Natalya Sergeyevna Qonçarovanın doğulduğu və böyüdüüyü evin yanından keçərək Puşkinin oğlu gəlmişdi.

Puşkinin doğma oğlu bəlkə də bilmədən, tanımadan, şübhə etmədən Natalya Qonçarovanın qardaşı nəvəsinin yanından keçdi, mehız həmin dəqiqədə isə qadın pəncərədən baxırdı.

Qonçarova ilə bizim evimiz - bunu ancaq 1928-ci ildə Parisdə öyrəndim - qonşuluqda yerləşirmiş, bizim ev 8-ci idi, o, öz evlərinin nömrəsini xatırlamırdı.

Bəs qırmızı otağın sirri nədir? Ah, ev başdan-başa sirli idi.

Qadağan olunmuş dolab. Qadağan olunmuş meyvə. Bu meyvə A.S.Puşkinin əsərlərinin üz qabığı qızılı hərfərlə yazılmış göy-bənövşəyi rəngli cildi olan külliyyatı idi.

Böyük bacım Valerianın rəfində Puşkin yaşayır, həmin buruşaqlı və gözünün ağı parıldayan zənci. Amma zəncinin gözlərinə qədər - digər parıltı mənim yaşıl gözlərimin parıltısıdır, çünki rəf aldadıdır, güzgüdüdü, iki hissəlidir, hər ikisində - mən varam, əgər burnumu güzgüyə dayayaraq yan tərəfə çəkilsə, gah iki burun görünür, gah bir - ayırmaq mümkün olmaz.

Puşkini burnumu kitaba və rəfə dayayaraq oxuyuram. Demək olar ki, qararıqlıqda və demək olar ki, çox yaxından və hətta kitabın ağırlığından boğularaq oxuyuram. Hərflər kiçik olduğundan və mən kitabı gözlərimə yaxın tutaraq oxuduğum üçün az qala kor olmaq üzrəyəm. Puşkini həm ruhum, həm də beynimlə oxuyuram...

(Ardı var)

Rus dilindən tərcümə edən:
Xatirə Nurgül

MƏNİM PUŞKİNİM

Qar və uçan yarpaqların altında, üfüqdə, mavilikdə, qışın solğun suda rəngində - həmişə yerində dayanır.

Bizim tanrıların bəzən, az hallarda da olsa, yeri dəyişdirilirdi. Bizim Tanrıları, miladdan və Paskxadan əvvəl, əski ilə təmizləyirdilər. Onu isə yağışlar yuyur, küləklər qurudurdu. O, həmişə yerində dayanırdı.

Puşkinin abidəsi mənim toxunulmazlıq və qətiyyət barədə ilk xəyallarım olub.

- Patriarx gölünə?
- Puşkinin abidəsinə!

Patriarx gölündə patriarxlar olmurdu.

Əla fikirdi - nəhəngi uşaqların arasına qoymaq. Qara nəhəngi - ağ uşaqların arasına. Ağ uşaqları qaralarla qohum etmək əla fikirdi.

Puşkinin abidəsi altında böyüyənlər ağlara üstünlük verməyəcəklər, mənə açıq-aşkar qaralara üstünlük verirəm. Puşkinin abidəsi irqçilik əleyhinə hadisələri geridə qoyan, hamımızın hüquq bərabərliyi üçün, hər kəsin ilk övladı uğrunda (təki övladdan düha yetişsin) yaranan abidədir. Puşkinin abidəsi ağ rəngə qarışan qara qanın abidəsidir. Çayların qarışması kimi qanın qanla qarışan abidəsidir. Xalqın və ən uzaqdakıların ruhunun qarışmasının abidəsidir. Puşkinin abidəsi irqçilik nəzəriyyəsinin alçalması və mehız olunmasının canlı sübutudur. İrqçilik Puşkinin dünyaya gəlməsindən bir az əvvəl devrilmişdi. Bəlkə də, daha əvvəl - Böyük Pyotrün ərəbinin oğlu Osip Abramoviç Hanniballa Mariya Alekseyevna Puşkinanın nikahı günü... Bəlkə də bir az daha əvvəl, bizə məlum olmayan saatda, Pyotr ilk dəfə İbrahimə qara, işıqlı, şən və qorxulu baxışlarla baxdığı zaman... Bu baxış Puşkinin yaranması əmiri idi. Beləliklə, Peterburqun tunc atlasının altında böyüyən uşaqlar, həm də irqçilik əleyhinə olan abidənin altında böyüyüblər.

İbrahimin (Abram Petroviç Hannibal. (1696-1781) Rus hərbi mühəndisi, general-ansəf (komandır). A.S.Puşkinin ulu babası. İbrahim türk sultanının vassalı olan qara dərilili afrikalı knyazın oğludur. X.N.) nəvəsinin qara dərilili olması maraqlı fikirdi. Təbiət ulu babanı qara dərilili yaratdığı kimi abidənin də üzərinə qaralması üçün ərinmiş çuqun tökəsən. Qara Puşkin-simvoldur. Maraqlı fikirdi - hey-

Nikolayın İmperiyası-X.N.).

Amma zəncir və daşlarla əhatə olunsada gözəl abidədir. Təbii şəraitə-tələyə və dahinin son qələbəsinə - zəncirlərdən üsyan etmiş Puşkinə qoyulan azadlıq abidəsidir. Biz bunu indi - Jukovskinin biabırçı və poetik cəhətdən istedadsızlığının təsdiq olduğu zaman deyə bilərik:

*Uzun illər ərzində lütfkar oldum xalqa
Mərhəmət hissələrini lira* ilə oyatdım
Canlı şeirlərin lətafəti ilə...*

(*lira-simli musiqi aləti)

Beləliklə, qeyri-Puşkinsayağı tərzdə yazılan poeziyaya rəğbət bəsləyən Jukovskini və I Nikolayı bir əsrə yaxın pərt edən dəyişiklik baş Verdi - abidənin qoyulduğu 1884-cü ildən sonra nəhayət, "Puşkinin ləkəli dabanı" anlayışı "Puşkinin abidəsi" ifadəsi ilə əvəzləndi:

*Uzun illər lütfkar olaram
Mərhəmət hissələrini lira ilə oyatdığım xalqa
Öz qəddar əsrinə azadlıq mədh etdim
Və bədnamlara mərhəmət dilədim.*

Marina SVETAYEVA

11 mart 2017

WWW.KASPI.AZ

KİTAB
21